

РІЗНОМАНІТНІ ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ В СФЕРІ ІНКЛЮЗИВНОГО ПРОСТОРУ УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ

Анжела Король,
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцент кафедри педагогіки
Криворізький державний педагогічний університет
E-mail: korol.anzhela@kdpu.edu.ua

Сучасна освіта стикається з численними викликами, одним з яких є необхідність забезпечення рівного доступу до навчання для всіх учнів, незалежно від їхніх індивідуальних потреб і можливостей. Інклюзивна освіта, що передбачає інтеграцію учнів з особливими потребами в загальноосвітній процес, стає важливим елементом освітньої політики багатьох країн. В Україні цей підхід набуває все більшого значення, оскільки суспільство прагне створити умови для розвитку кожної дитини.

Реалізація засад інклюзивного характеру вимагає не лише адаптації навчальних програм, але й зміни підходів до організації освітнього середовища загалом. Головна мета – створити умови, за яких усі учні, незалежно від їхніх можливостей, зможуть отримати якісну освіту, розвинути свої здібності й гармонійно інтегруватися у шкільне суспільство. Для цього потрібен системний підхід: організаційні, методичні, педагогічні й соціально-психологічні аспекти.

Передусім, ефективна організація інклюзивного середовища має базуватися на комплексному підході до навчання: «...комплексне застосування медичних та психолого-педагогічних заходів дозволяє створити ефективний комплексний вплив для формування корекційно-оздоровчого навчального простору» [5, с. 40]. У нашому розумінні, це передбачає тісну співпрацю між педагогами, психологами, логопедами, лікарями й іншими фахівцями, які повинні працювати як єдина команда. Лише такий підхід може забезпечити реальне задоволення потреб дітей з особливими освітніми потребами (ООП).

Ключову роль у практичній реалізації інклюзії відіграє розробка індивідуальних навчальних планів (ІНП). Цей документ має враховувати всі особливості розвитку учня, його сильні сторони й труднощі. Проте, важливо підкреслити, що ІНП – це не просто перелік завдань чи заходів, а чітко структурована система, яка починається з «широкої загальної мети та довготермінових цілей із подальшою розбивкою їх на менші й конкретні педагогічні завдання» [4, с. 129]. Це свідчить про необхідність не лише методичної точності, але й стратегічного мислення педагогів, які мають враховувати динамічний розвиток учня.

Важливим є питання адаптації методів навчання. Зауважимо, що ефективність викладання залежить від того, наскільки учні можуть самостійно організувати свою навчальну діяльність, інклюзія ж вимагає від нас ретельно продуманого і виваженого підходу до цього постулату:

1. Підтримка учнів у процесі саморегуляції.
2. Залучання до активного дискурсу.
3. Спонування саморефлексувати на ур.

Для цього педагог повинен вміти адаптувати навчальні матеріали, структурувати уроки та створювати умови для різнопланового засвоєння інформації. Прикладом дієвої моделі навчання виступає техніка «Навчання стратегій/методів»: «Термін «навчання стратегій/методів» передбачає процес підтримки учнів при саморегуляції їхнього процесу навчання, а саме в розумінні способів виконання певного завдання» [1, с.78]. Концепт полягає у правильному порядку введення стратегій, що охоплює низку завдань: прочитати → перефразувати → відтворити образ → поміркувати → передбачити результат → презентувати наочно → перевірити.

Окремо в практичному блоці слід підкреслити важливість роботи з учнями, які мають специфічні труднощі у навчанні, як приклад, діти з мовленнєвими порушеннями або затримкою психічного розвитку вимагають особливого підходу. Для них важливими є чіткі інструкції,

структуровані завдання та постійний контакт із педагогом. Як свідчать практичні рекомендації, потрібно створювати такі умови, за яких дитина відчуває підтримку, а не тиск. Завдання мають бути чіткими, короткими, а мова вчителя – повільною і зрозумілою [3, с. 12]. Вважаємо, що це буде сприяти зниженню рівня тривожності в учнів і підвищенню їхньої залученості у процес навчання.

Не менш важливим аспектом є соціалізація учнів із ООП. Інклюзія – це не лише про навчання, але й про створення середовища, де всі діти можуть взаємодіяти одне з одним. Як зазначає Бондар В.І., освітнє середовище має забезпечити високий рівень взаємодії дітей з різними можливостями у процесі кооперативної (групової) діяльності [2, с. 12]. Групова робота допомагає дітям із різними можливостями знайти спільну мову з однолітками, розвиває їхні комунікативні навички, підвищує впевненість у собі й допомагає знизити рівень психологічного тиску за позитивного досвіду контакту з найближчим соціальним середовищем – однокласниками.

Неможливо оминати увагою і підготовку педагогів до роботи в інклюзивному середовищі. Сучасний педагог повинен бути не лише методично компетентним, але й готовим працювати з різноманітними викликами, що супроводжують дітей із ООП: «...професійна компетентність асистента вчителя є інтегральною професійно-особистісною складовою, що зумовлює готовність і здатність виконувати педагогічні функції відповідно до визначених мети та завдань» [6, с. 11]. Це означає, що асистенти та педагоги повинні постійно вдосконалювати свої навички й адаптуватися до нових умов.

Наостанок слід зауважити, що інклюзія є не тільки педагогічною, але й соціальною проблемою. Негативне ставлення деяких батьків до інклюзії через страх, що це може вплинути на навчання їхніх здорових дітей, є серйозним викликом. Як справедливо зазначив Скорик Т.В.: «...ІНП, розроблений відповідно до потреб такої дитини, має реалізовуватись в

умовах звичайного класу, не зупиняючи і не гальмуючи темп навчання інших дітей» [7, с. 3]. Цей аргумент є ключовим для подолання упереджень і формування позитивного ставлення до інклюзії.

Інклюзивні підходи в освітньому процесі є ключовими для формування суспільства, яке поважає різноманітність і забезпечує рівність можливостей для всіх учнів. Реалізація інклюзивного навчання вимагатиме зусиль з боку всіх учасників освітнього процесу та готовності до змін. Лише спільними зусиллями ми зможемо створити середовище, в якому кожна дитина матиме можливість розвиватися і досягати успіху.

Список використаних джерел:

1. Асистент учителя в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник Н. М. Дятленко, Н. З. Софій., О. В. Мартинчук, Ю. М. Найда; під заг. ред. М. Ф. Войцехівського. Київ : ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 172 с.
2. Бондар В. Інклюзивне навчання як соціально-педагогічний феномен. Рідна школа. 2011. №3 С.10-14.
3. Гладуш В. Інклюзивна освіта в Україні: успіхи, проблеми, перспективи. Digital Library NAES of Ukraine URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/729855/1/Інклюзивна%20освіта%20в%20Україні%20успіхи%20проблеми%20перспективи.pdf> (дата звернення 29.04.2025)
4. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практ. посіб. [Тім Лорман, Джоан Демпелер, Девід Харві]; пер. з англ., Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. 296 с.
5. Луценко І. Актуальні питання організації діяльності асистента вчителя в інклюзивному класі. Особлива дитина: навчання і виховання: наук., навч., інформ. журн. 2016. №4. С. 7-13.

6. Нагорна О. Б. Особливості корекційно-виховної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами: навчально-методичний посібник, 2 вид., Рівне, 2016. 141 с.
7. Скорик Т. В. Інклюзивна освіта в Україні: реалії та перспективи розвитку. Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Чернігів : ЧДПУ, 2011. Вип. 84. С. 169-172.